

Welkom in Scandinavië!

Bij de opening van het kantoor van EZ-Stedebouw te Niehove

spreker : Rob Hendriks

datum : 25 juni 2009

Waarom Scandinavië? Zoals Scandinavië in de onherbergzame, stille periferie van Europa ligt, zo ligt Groningen in de onherbergzame, stille periferie van Nederland. Maar je zou ook naar Noord Nederland kunnen kijken als een van de gebieden die de Waddenzee omringen of, met een beetje fantasie, als de perifere zone rond Scandinavië. Het ligt er maar aan vanuit welk perspectief je naar de wereld kijkt.

Waarom ben ik blij dat Enno een vestiging in het Noorden geopend heeft? Ten eerste omdat hij zich niet alleen in Zeeland als atelierleider inzet heeft om plannen te maken om met krimp om te gaan, maar omdat hij met dit woon-werkhuis ook zelf helpt de leegloop van het platteland in Noord Nederland te bestrijden. De school in Oldenhove heeft er weer een noodlokaaltje bij moeten zetten sinds de Zuidmaatjes hier landden, er is een nieuw kantoor in Humsterland en als Myrabelle hier straks ook haar boekbinderij inricht is er zelfs sprake van het eerste bedrijfsverzamelgebouw in de wijde omtrek.

Nu is Enno wel een zeer bijzonder voorbeeld, maar het gebeurt zeker vaker dat nieuwkomers in een gebied als dit de kwaliteiten ervan net zo goed of zelfs beter herkennen, koesteren en zo nodig terugbrengen dan autochtone bewoners/gebruikers. Deze wierde van Frytum heeft er in geen jaren zo prachtig bijgelegen. Soms zijn buitenstaanders nodig om op de lokale kwaliteiten te wijzen. Siza deed dat in Den Haag waar hij in de Schilderswijk de portiekontsluiting terugbracht, Grassi in Groningen en er zijn veel meer voorbeelden. Het is dan ook jammer dat het vigerende ruimtelijke orderingsbeleid het vaak lastig maakt het soort ontwikkelingen als deze van EZ-stedenbouw van de grond te krijgen. Maar dat is, zeker in deze omgeving, aan het kantelen en de krimp en de kredietcrisis helpen daarbij wellicht.

Met een vestiging op deze plek geeft hij ook fysiek gestalte aan zijn focus op Noord Nederland als centrum van mogelijke, bijzondere ontwikkelingen. Mijn ervaring met Noorderlingen, ik ben import uit 1994, is dat zij nogal snel geneigd zijn hun deel van het land wat meewarig te bekijken, de ontwikkelingen hier als een soort laat aangekomen kopieën van wat er al lang in de Randstad gebeurde te zien. Zeker in onze disciplines architectuur en stedenbouw wordt weinig provinciaal weerwoord geboden op het Randstedelijk denken. Mijns inziens is dat niet terecht. Er vinden hier genoeg interessante ontwikkelingen plaats en je zou kunnen stellen dat de relatieve onderdruk die hier al van oudsher is er tenminste voor gezorgd heeft dat bepaalde verstedelijkings- en verrommelingsrampen die elders in het land plaatsvinden, hier nog niet aangekomen zijn en wellicht ook niet en hoeven aan te komen wanneer we daar tijdig op anticiperen. Ik vermoedde in Enno een stedenbouwer die, als relatieve buitenstaander, een bijzondere bijdrage van binnenuit aan het zelfbewustzijn van dit gebied zou kunnen leveren. En dat blijkt gelukkig ook zo te werken, gezien het tempo waarin hij middels projecten en betrokkenheid bij de Provincie, de dorpen en het buitengebied, het onderwijs, de stad en de welstand middenin de discussie is komen te staan. Het zou prachtig zijn als hier eendaags gerealiseerde plannen, ontwerpmethodieken en

instrumentaria ontstaan die elders in het land als voorbeeld gebruikt kunnen worden. Tot nu toe lukte het alleen Onix om hun Mikkellhorstschuur in bijna alle Beeldkwaliteitplannen van Nederland te krijgen.

Ik ben blij met Enno als partner in verschillende samenwerkingsverbanden vanuit dit perspectief. Wij proberen in de architectuur op vergelijkbare wijze te werken. Ik noemde al Onix als bureau dat de schuur tot een trots type gemaakt heeft. Bij ons speelt in mindere mate het beeld van de schuur een rol, maar meer de kwaliteiten van een boerenerf en de wijze waarop daar gewoond, gewerkt en getimmerd wordt. De pragmatische wijze waarop een boer met zijn woon-werkhuis omgaat, de logische samenhang tussen architectuur en landschap, het leven in verschillende klimaatzones, het ensemble van gebouwen, losjes gegroepeerd op het erf en de informele overgangen tussen erf en ruimte. Het zijn allemaal thema's die raken aan actuele problematieken. We komen ze tegen bij echte boeren die al dan niet schaalvergroterend verder willen met hun bedrijf. Maar ook in nieuwbouwsituaties in een landelijke of dorpse context. Particulier opdrachtgeverschap in collectief verband landt in de studie naar *nieuwe erven* (die we bezig zijn samen met Onix af te ronden). Hier proberen we het erf als verkavelingstype voor eigentijdse woon-werkprogramma's in te zetten. Maar ook een stedelijke particuliere woning heeft enkele kwaliteiten van een boerderij of zou zelfs als stadsboerderij gezien kunnen worden. Behalve een kip en een paard als huisdieren...

Verder doen we verschillende studies naar hergebruikmogelijkheden voor verdwijnende agrarische gebouwen, zoals stookhokken, keuterijen of boerderijen. En ontdekken daarbij ook dat deze typische gebouwen doorgaans een lage waardering krijgen en dus snel opgeruimd worden als zij hun functie verliezen. Wanneer een bewoner een aannemer inschakelt zal deze al snel roepen dat het heel duur wordt om het bestaande gebouw in takt te houden en dat het makkelijker is om in een klap een nieuw gebouw te bouwen. Wanneer we deze gebouwen als kenmerkend voor de Noord-Nederlandse landschappen blijven beschouwen zullen we veel beter moeten kijken naar hergebruikmogelijkheden. Een beschermde status zullen de meeste boerderijen niet krijgen, dus ben je afhankelijk van welwillende liefhebbers. En om niet alleen te hoeven bouwen op de enkele welwillende bewoner met een goed gevulde portemonnee moeten we manieren vinden om op eenvoudige wijze boerderijen bewoonbaar te maken. Bij een onderzoek voor de Provincie Drenthe zetten wij deze drie manieren van omgang met een boerderijsschuur naast elkaar en onderzochten ze op ruimtelijke, bouwfysische en financiële aspecten. Daarbij kwam de laatste variant als beste naar voren (uitleggen). Toch vonden wij geen opdrachtgevers die een dergelijk avontuur aandurfden. Wonen in een doos. En toen we er een hadden bleek dat de regelgeving ook niet meehielp (tabel). Toen de bewoner zich met een schetsplan meldde bij de betreffende gemeente kreeg hij de tip van de loketmedewerker bouwen en wonen hier niet aan te beginnen. Daglichtprobleem, ventilatie, stof, etc. Er moesten dus aardig wat hobbels genomen worden. Tenslotte is er iets gebouwd waarover ik wel tevreden ben, maar een echte doos in de schuur was het niet. Vervolgens heb ik zelf zo'n schuur gekocht, een lelijke met asbest op het dak op een minder mooie plek als deze, en er een paar dozen in gebouwd om te zien of het werkte. Mij ervaring is dat het goed werkt. Misschien wat lastig als je in de winter van de ene naar de andere doos door de kou moet om bij de wc te komen, maar verder prima. IK heb een ervaringsdeskundige meegenomen, mijn dochter Merel kunt u vragen wat zij ervan vindt. Ik heb haar een euro toegezegd voor elk enthousiast verhaal dat ze verteld, dus gaat u niet allemaal... Gelukkig, en daarmee kom ik aan het eind van mijn verhaal over waarom ik zo blij ben dat Enno naar Groningen is gekomen, kon Enno zich een dergelijk concept voor zijn woning en kantoor goed voorstellen en kan hij als opdrachtgever een goed gevoel

voor de architectenselectie. Zo konden wij een derde doos-in-de-schuur-project realiseren. Dit keer een waarbij een kritisch opdrachtgevers echtpaar offensief meedacht. Ik ben alleen al blij met het resultaat vanwege de kathedrale ruimte die als grote rechthoek in het centrum van de schuur is overgebleven en die een boerengebruik als opslag, werkplaats, machineberging, maar ook als een speelplek en jazzconcertruimte mogelijk houdt. Enno, succes ermee.